

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FELSEFE BÖLÜMÜ

BİLİMSEL HAZIRLIK ÖDEVİ

**ALLAH'IN VARLIĞININ 12 DELİLİ ADLI ESERİN KISMI
İNCELEMESİ**

Umut Güney Özmen

15730014

Danışman: Prof. Dr. Caner TASLAMAN

Ocak 2016

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Allah'ın Varlığının 12 Delili adlı eserin kısmi incelemesi yapılmış ve Allah'ın var olduğuna dair deliller sırasıyla incelenerek özetlenmiştir. Delillerdeki argümantasyonlar teizm ve materyalist-ateizm görüşleri çerçevesinde şekillenmiştir ve açıklamalar bu görüşler üzerinden yapılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
BÖLÜM 2 ESERDEKİ DELİLLERİN BİR KISMININ İNCELEMESİ.....	2
2.1 2- Yasaların Varlığı Delili.....	2
2.2 3- Evrendeki Keşfedilebilirlik Delili.....	4
2.3 4- Evrenin Potansiyeli Delili	5
2.4 7- Canlıların Tasarımı Delili	6
2.5 9- Doğuştan Ahlak Delili	8
2.6 10- Akıl Delili	9
KAYNAKLAR	11

ÖZET

Çalışmaya ilk olarak eserle ilgili ön bilgi verilerek başlanmış, ardından Allah'ın var olduğuna dair ileri sürülen deliller incelenmiştir. Sırasıyla; yasaların varlığı, evrendeki keşfedilebilirlik, evrenin potansiyeli, canlıların tasarımı, doğuştan ahlak ve akıl delillerine değinilmiştir. Bu delillerdeki argümantasyonların sonucunda yazar, teizm paradigmasının materyalist-ateist paradigmasından daha açıklayıcı olduğu sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Teizm, Materyalist-ateizm, Din Felsefesi, İslam.

BÖLÜM 1 GİRİŞ

Yazar ilgili eserde Allah'ın varlığına ait 12 rasyonel delil ortaya koymuştur. Bu deliller teizm ve materyalist-ateizm paradigmaları açısından, birleşmeli tümevarım methodu kullanılarak incelenmiştir. Delillerde oluşturulan argümantasyonlar, delillerin konusundaki durumları açıklama açısından teizm paradigmasının materyalist-ateizm paradigmasından daha uygun olduğu doğrultusunda oluşturulmuştur. Deliller; evren, fitrat ve vahiy kitabı olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Çalışmada bu üç tür delilden evren ve fitrat delillerine yer verilmiştir. Evren delilleri dış dünyaya dayanırken, fitrat delilleri iç dünyaya dayanmaktadır.

Eserde, Teizm paradigmasının temelini İslam, Materyalist-ateizm paradigmasının temelini ise Materyalizm oluşturmaktadır. Bu paradigmlar dışında farklı anlayışlar olduğu belirtiliyor ve bu anlayışların bir özetinin bu iki paradigmanın karşılaştırılmasında rahatça değerlendirilebileceği kabul ediliyor. İslam'ın temel inançlarının onun taşıyıcı sütunları olduğu söylenmektedir. Taşıyıcı sütunların akılcı değerlendirmesi “aşağıdan yukarı” ve “yukarıdan aşağı” olarak ikiye ayrılıyor. İlk yolda kişi, Kuran'ı başlangıç noktası yaparak İslam'ın diğer taşıyıcı sütunları hakkında anlayışa ulaşabilir. İkinci yolda ise, Allah'ın varlığı kabul edilir. Yazar, ikinci yolu benimseyen kişinin birinci yolu benimseyen kişiye göre daha avantajlı durumda olduğunu söyleyerek, bu konuda ikinci yolu tercih ediyor.

BÖLÜM 2 ESERDEKİ DELİLLERİN BİR KISMININ İNCELEMESİ

Eserdeki ikinci, üçüncü, dördüncü, yedinci, dokuzuncu ve onuncu deliller sırasıyla incelenecektir. İkinci, üçüncü, dördüncü, yedinci delil evren delilleri; dokuzuncu ve onuncu delil ise fitrat delilleridir. Delillerin savunulması için kullanılan argümantasyon, ilk önce, okuyucuyu konuya hazırlayan, ona gerekli görülen bilgilerin ve iddiaların verildiği bir ön hazırlıkla başlamaktadır. Ön hazırlığın ardından, birbirini takip eden, bazıları alt kategorilerle detaylandırılmış dört önerme okuyucuya sunuluyor. Eserdeki önermelerin hepsi aynı biçimde değildir; bu çalışmada incelenen delillerin önermelerinin biçimi ise aynıdır ve aşağıdaki gibidir;

- 1- Herkesin kabul etmekte zorluk yaşamayacağı bir durum ortaya konulur. Delilin temelini oluşturan önerme budur.
- 2- Bu durumun açıklamasını ya teizm ya da materyalist-ateizm yapabilir.
- 3- Bu durumun açıklamasını teizm daha iyi yapar, çünkü şu şu şu sebeplerden dolayı. Argümantasyonun odak noktasını bu önerme oluşturur. Sebepler alt kategoriler halinde sıralanır;
  - 3-1 Şu sebepten dolayı.
  - 3-2 Şu sebepten dolayı.
  - 3-3 Şu sebepten dolayı.
- 4- Bunun sonucunda teizm materyalist-ateizme tercih edilmelidir.

Argümantasyonda önermelerin ortaya konulmasının ardından onların değerlendirmesine geçilir. Değerlendirmenin odak noktasını üçüncü önerme oluşturur ve ondan dördüncü önermeye varılarak delille ilgili argümantasyon tamamlanmış olur.

2.1 2- Yasaların Varlığı Delili

Evrenimizde keşfedilmeyi bekleyen yasalar vardır ve bunun olanağı mümkün kılınmıştır. Bu yasaların olması için bir zorunluluk gözükmemesi itibarıyla materyalist-

ateizm teizmin aksine “Neden kaos değil de doğa yasaları vardır?” sorusuna tatmin edici bir cevap verememektedir. Bilgi kaynağı olarak sadece bilime dayanan materyalist-ateizm, bilinen yasaların nasıldan açıklayabilmesine rağmen, nedenini açıklayamamaktadır. Eserde, bu durumu teizmin daha iyi açıkladığı ilgili delilin üçüncü önermesinde üç alt kategoriye ayrılarak savunuluyor.

3-1 Önermesinde, rasyonaliteye uygun yasaların varlığının iradeye sahip tek bir yasa koyucunun varlığı sayesinde daha iyi açıklanacağı iddia ediliyor. Evrenimiz rasyonaliteye uygun yasalarla doludur. Bunun böyle olması için bir mantıklı zorunluluk olmamasına rağmen, durum budur. Evren kaotik bir biçimde olsaydı insanın ondan bir şey idrak edebilmesi mümkün olmazdı. Evren düzenli ama çok karışık olsa onun anlaşılması yine mümkün olmazdı. Varoluşumuz öyle bir dengededir ki, o, insanın onu anlayabileceği bir biçimde tezahür eder. Bu durum, evrenin anlaşılması için gereken “dış” önşartlardan biridir¹. Birini aşağı doğru ittiğimizde o yukarıya doğru uça, birini bıçakladığımızda yaralanabildiği kadar iyileşedebilse, objeler sürekli başka başka objelere dönüşecek kadar farklılaşsa; mantık işlevini yitirerek evrenin anlaşılabilmesi mümkün olmaz ve ondaki yasalar açığa çıkarılamazdı. Teizm’e göre evrenin yaratıcısı rasyonel, bilinçli, iradeli bir güç olan Allah olduğu için, teizm bu durumu açıklayabilir. Materyalist-ateizm’e göre maddenin öz yapısı rasyonaliteyle alakasız olduğu için tatmin edici bir açıklama sunamaz.

3-2 Önermesinde, aynı yasaların farklı alanlarda geçerli oluşunu tek bir yasa koyucunun varlığı daha iyi açıkladığı öne sürülmektedir. Evrendeki yasalar homojen bir biçimde tezahür eder, farklı noktalarda aynı yasalar geçerlidir. Bu sayede insan, yasalara dayanıp teoriler oluşturarak öngöründe bulunabilir. Yasalar sayısız objeye aynı biçimde etki eder. Bu durum, ortak bir kaynakla daha iyi izah edilebilir. Materyalist-ateizm yasaların kapsayıcılığını, bunun “zorunlu” olduğu söyleyerek açıklamaya çalışır. Yazar bunun bir açıklama değil, boş bir isimlendirme olduğunu söyleyerek materyalist-ateizmin bu zorunluğunun nasıl olduğunu ve işlediğini açıklamadığını söylüyor. Teizm, farklı alanlarda ve zamanlarda aynı yasaların geçerli olmasını açıklamaktadır, çünkü varlığın yaratıcısı tek olan, Allah’dır.

3-3 Önermesinde, teist dinlerin önemli bir unsuru olan “imtihan olma” kavramının mümkünlüğünün yasaların olduğu bir evrende sağlanabileceği iddiasında bulunuluyor.

---

¹ Eserde bahsedilen iç önşartlar fitrat delillerinde inceleniyor.

İslam'da bu dünya bir imtihan yeridir. Yasaların olmadığı bir evrende insan kendi eylemlerinden sorumlu tutulamayacağı için, teizmdeki imtihan kavramı anlamını kaybederdi. Çünkü insan böyle bir evrende yaptıklarını anlayamaz ve eylemleri üzerinde gerekli hakimiyeti kuramaz. Evrende doğa yasalarının olması teizm için beklenen bir durum iken materyalist-ateizm açısından böyle bir olguyu beklenilir kılacak bir öge mevcut değildir. Üçüncü önermenin alt kategorilerinin değerlendirmesinin ardından yazar, teizmin doğa yasalarının varlığını materyalist-ateizmden daha iyi açıkladığı sonucuna varıyor.

2.2 3- Evrendeki Keşfedilebilirlik Delili

Bu delilde evrendeki keşfedilebilirlik niteliği üzerinden bir iddiada bulunuluyor. Deney-gözlem'in ve matematiğin yeni şeyler keşfetmemizi sağlayabilmesi oldukça ilginçtir. Bilim insanları yeni keşifler yapma gayretine yeni şeyler keşfedebilecekleri ön kabulünü yaparak başlarlar. Yazar, bilim insanlarının bu durumun farkında olmadan bilim yaptıklarını ve varoluşun nasıl oluyor da keşfedilebilirlik niteliğine sahip olduğunu çoğu zaman sorgulamadıklarını dile getiriyor. Yasalar olsa dahi evrenimizdeki keşfedilebilirlik niteliği olmasa bilim yapılamazdı. İnsan, bütün acizliğine karşın keşifler yapabilmektedir ve bu, üzerinde durulması gereken bir konudur. Delilin odak noktasını dört alt kategoriden oluşan, argümanın üçüncü önermesi oluşturmaktadır.

3-1 Önermesinde, matematiğin evrene uyabilirliğinin ilginçliğine dikkat çekilmiştir. Matematiğin evrene uyabilirliği sayesinde insanlık büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Yazar bu önermenin tek başına delil olabilecek kadar önemli olduğunu ve çoğu fizikçinin bu ilginçliği gözden kaçırdığını söylüyor. Matematiğe keşifçi ve icatçı yaklaşım olmak üzere iki yaklaşım getirilmektedir. Keşifçi yaklaşıma göre, matematik evren var olmadan önce de vardı ve o, bütün diğer evrenlerde de geçerlidir. İcatçı yaklaşıma göre, matematik zihnin bir ürünüdür ve onu aksiyomlardan üretiriz. Yazar keşifçi yaklaşıma daha yakın olduğunu ifade etmekle birlikte, hangi yaklaşımın doğru olduğu tartışmasını yapmadan iki yaklaşım açısından bir değerlendirme yapmaktadır.

Matematiğin en önemli özelliği soyut olmasıdır. Bu nedenle, matematik somutlukla nedensel ilişkiye girmez. Materyalist-ateizm, matematiğin evrenle bir bağlantısı

olmamasına rağmen ona uyması durumunu açıklayamaz. Teizmde ise, Tanrı evreni matematiksel yapıya uyabilecek şekilde yarattığı savıyla bu durum açıklanabilir.

İcatçı yaklaşımın doğru olduğu kabul edilirse, matematiğin bir zihin icadı olduğu söylenebilirken, evrenin bir zihin icadı olduğu söylenemez. Peki o zaman bir zihin icadı olan matematik nasıl oluyor da evrene uyabiliyor, yeni keşifler yapmamızı sağlayabiliyor? Materyalist-ateistler bu durumu tesadüfle açıklamak zorundalarken, teistler bu durumun Allah'ın takdirinin bir parçası olduğu açıklamasıyla daha tatmin edici bir cevap verebilirler.

3-2 Önermesinde, evrendeki bazı yasaların olmaması durumunda evrende keşfedilebilirlik niteliğinin olmayacağına dikkat çekiliyor. Bu duruma, optiğin yasaları ve Doppler etkisi örnek olarak gösteriliyor. Optik yasaları olmasa, bilimin temel metodolojisi olan deney-gözlem yapılamayacağı için, bilim yapmak mümkün olmazdı. Doppler etkisi sayesinde evrendeki her noktanın birbirinden uzaklaştığı bulunmuştur. Evrendeki bu tarz yasalar olmasa, keşfetmek mümkün olmazdı. Materyalist-ateistler bu durumu tesadüfle açıklamak zorundalarken, teistler bu durumun Allah'ın takdirinin bir parçası olduğu açıklamasıyla daha tatmin edici bir cevap verebilirler.

3-3 Önermesinde, evrendeki keşfedilebilirlik niteliğini mümkün kılan şeylerden biri olarak, bilimsel faaliyetlerde kullanılan aletlerin yapılabirliğine dikkat çekiliyor. Teleskop icat edilemese makrokozmoz hakkında, mikroskop icat edilemese mikrokosmoz hakkında bilgi edinilemez ve yeni keşifler yapılamazdı. Bu icatları yapmamızı sağlayan hammaddeler, nasıl oluyor da keşifler yapmamızı sağlayan aletleri oluşturabilecek potansiyele sahip oluyorlar? Materyalist-ateistler bu durumu tesadüfle açıklamak zorundalarken, teistler bu durumun Allah'ın takdirinin bir parçası olduğu açıklamasıyla daha tatmin edici bir cevap verebilirler.

3-4 Önermesinde, evrendeki keşiflerin yapılabilmesini mümkün kılan önemli ipuçlarının varlığına dikkat çekiliyor ve buna, kozmik fon radyasyonu ve radyon karbon örnek olarak gösteriliyor. Bütün bu önermelerin ardından, evrenin keşfedilebilirlik niteliğini teizmin materyalist-ateizme göre daha iyi açıkladığı sonucuna varılıyor.

2.3 4- Evrenin Potansiyeli Delili

Evren inanılmaz çeşitliliğe sahiptir. Evrendeki bütün nesnelere; sayı, tür, derece olarak çok fazla farklılık gösterirler. Bütün bu çeşitlilik evrenin potansiyelinin bir sonucudur.

Evren bu potansiyeli taşımasaydı, böylesine bir çeşitlilik mümkün olmazdı. Yazar bu delilin önemine vurgu yaparak onun, herhangi bilimsel bir teoriden bağımsız olarak, Allah'ın varlığını savunmaya aracı olan felsefi bir argüman olduğunu söylüyor. Delilin odak noktasını dört alt kategoriden oluşan, argümanın üçüncü önermesi oluşturuyor.

3-1 Önermesinde, evrendeki çeşitliliğin teizm açısından beklenen bir durum olduğuna dikkat çekiliyor. Teizme göre evren gayesel bir amaçla Allah tarafından yaratılmıştır. Allah kendi sanatını evrene verdiği potansiyel vasıtasıyla gösteriyor. Gayesiz, pasif bir evren anlayışına sahip materyalist-ateizm için, evrendeki çeşitliliği beklenilebilir kılan herhangi bir neden yoktur.

3-2 Önermesinde, evrende “güzel” olarak nitelendirebildiğimiz yapıların bulunmasının teizm açısından beklenen bir durum olduğuna dikkat çekiliyor. Bu önermede, güzelin ne olduğu tartışmasına girilmeden, güzel olarak nitelendirilebilecek pek çok nesnenin var olduğu ortaya konuluyor. Evrendeki “güzel” potansiyeli Allah'ın varlığına olduğu kadar, onun sanatına ve kudretine de bir delil olduğu dile getiriliyor. Materyalist-ateistler açısından güzelliğin olması için bir neden yokken, teizmde bu beklenen bir durumdur.

3-3 Önermesinde, evrenin akılla uygun yapısına ve insanın akıl potansiyelinin önemine vurgu yapılıyor. Akıl potansiyeli detaylı olarak onuncu delilde incelendiğinden, burada sadece konuyla ilgili olması itibarıyla ona atıf yapılıyor. İnsanın bütün icatları ve buluşları akla sahip olması sayesinde mümkün olabilmiştir. Yazar, evrenin akıl potansiyelini barındırmasının gayet önemli olduğuna değiniyor. Teizme göre, Allah ezeli ve akıl sahibi bir varlıktır. Allah'ın, bu niteliği yarattığı evrene koyması teizm açısından açıklanabilir bir durumdur. Materyalist-ateizm evrendeki akıl potansiyelinin varlığını ve evrenin akılla uygunluğunu açıklamakta güçlük çeker.

3-4 Önermesinde, insanı insan yapan en temel özelliklerin bilinç ve irade olduğuna ve akıl potansiyeli önermesine benzer şekilde, materyalist-ateizmin teizmin aksine evrendeki bilinç ve irade potansiyellerinin varlığını açıklamakta güçlük çektiğine dikkat çekiliyor. Bütün bu önermelerin ardından, teizmin evrenin potansiyelini materyalist-ateizme göre daha iyi açıkladığı sonucuna varılıyor.

2.4 7- Canlıların Tasarımı Delili

Canlıların tasarımı delilinde ilk olarak, ona karşıt olarak gösterilen evrim teorisinin aslında Allah inancıyla çelişkili olmadığı gösterilmeye çalışılarak evrim teorisinin doğru olup olmadığı tartışması bir kenara bırakılıyor. Evrimin tesadüf eseri mi yoksa Allah'ın planlamasının bir ürünü olup olmadığı tartışması biyolojinin değil, felsefenin bir konusudur. Materyalist-ateizmin evrim teorisini teizme karşı bir argüman olarak öne sürmesinin yanlış olduğu iddia ediliyor ve buna, Allah'a inanan ünlü evrimci bilim insanları örnek olarak gösteriliyor. Evrim teorisinin teizme karşı olarak kullanılmasının temeli olarak "Boşlukların Tanrısı" yaklaşımı gösteriliyor. Bu yaklaşıma göre, insan bilemediklerini Allah'la açıklar. İnsanın bilgisi arttıkça Allah'a olan ihtiyaç da ortadan kalkar. Günümüzdeki çoğu teist felsefecinin "boşlukların Tanrısı" yaklaşımını benimsememesi itibariyle, bu yaklaşımın teizme karşı bir argüman olarak öne sürülemeyeceği belirtiliyor.

Tektanrılı dinlerin metinlerinde Allah, yaratılışlarını sadece mucizeyle gerçekleştirmez, çoğu zaman yaratılışlarını bir süreç içerisinde nedenler dizisi şeklinde edimselleştirir. Allah'ın süreçle yarattığı fikri tek tanrılı dinlerinde benimsenmiştir. Evrim teorisinin Allah inancıyla çelişmesi Big Bang teorisinde olduğu gibi mümkün değildir. Delilin odak noktasını üç alt kategoriden oluşan, argümanın üçüncü önermesi oluşturuyor.

3-1 Önermesinde, "evrenin potansiyeli delili"nin özel hali olarak, canlıların çeşitliliği ve ilginçliği ortaya konuluyor. Bu önermenin ileri sürülmesi için bilimin sağladığı bilgi zorunlu değildir, ama onun sayesinde canlıların çeşitliliğini daha iyi bilebiliriz ve bu, ilgili önermeyi destekler. Gayesiz, pasif bir evren anlayışına sahip materyalist-ateizm için teizmin aksine canlılardaki çeşitliliği beklenilebilir kılan herhangi bir neden yoktur.

3-2 Önermesinde, mikro dünyadaki kompleksliğe ve bunun teizmle olan uyumuna dikkat çekiliyor. Bilimin ilerleyip gelişmesiyle canlı ile cansız arasındaki farkın daha önce sanılandan çok daha büyük olduğunun anlaşıldığı ifade ediliyor. Yirminci yüzyılın başından 1950'lere kadar dahi hücrenin homojen bir plazmadan oluşan bir damlacık olduğu düşünüldüğü ve onun DNA, RNA, mitokondri, hücre zarı gibi bir sürü yapıyı bünyesinde barındırdığının sonradan anlaşıldığı ifade ediliyor. Canlı ve cansız arasındaki bu büyük fark ateist-materyalistler için beklenmeyecek bir durumdu. Bu farka, orta büyüklükteki bir proteinin amino asit diziliminin 10^{300} gibi muazzam miktarda formu olabileceği örnek gösteriliyor. Evrendeki bütün madde amino asite dönüştürülse, bunlardan tek bir protein bile elde etmek neredeyse imkansız olurdu.

Evrim teorisi ilk hücrenin oluşum mekanizmasının karmaşıklığını açıklamamaktadır. Gayesiz, pasif bir dünya görüşünü olan sahip materyalist-ateizm için mikro kozmzdaki bu karmaşıklık açıklanamazken, teizm mikro kozmzdaki karmaşıklığı açıklamak açısından daha tatmin edicidir.

3-3 Önermesinde; makro dünyada biyolojideki yakınsaklık¹ özelliğinin teizm tarafından daha iyi açıklandığı ileri sürülüyor. Yakınsaklık hayvanlardan mokolüler dünyaya kadar pek çok farklı yerde ve türde gözlemlenebiliyor. 3-2 Önermesinde bahsedilen mikro kozmzdaki kompleksliği düşündüğümüzde, bu kadar düşük olasılıkla aynı yapıların farklı canlı türlerinde görülmesi gayet ilginç bir durumdur çünkü daha bu mutasyonları açıklayabilecek bir yasa bulunmuş değildir. Sadece rastgele mutasyonlar ve doğal seçimle bu kadar fazla yakınsaklık özelliği açıklanamayacağı ifade ediliyor. Gayesiz, pasif bir evren anlayışına sahip materyalist-ateizm teizmin aksine biyolojideki yakınsaklık özelliğine yeterli bir açıklama getiremez.

2.5 9- Doğuştan Ahlak Delili

Bu delilde yazar ilk olarak ahlakın doğuştan geldiği ön kabulünü yapıyor. Bu görüşün tarihsel kökenine kısaca değinilerek çeşitli örneklerle savunuluyor. Hemen hemen her insanın, gayet kompleks olmalarına karşın ahlakın temel kavramları hakkında bir fikir sahibi olduğuna dikkat çekiliyor. Yazar bu durumun bilime başvurulmaya ihtiyaç duyulmadan kendiliğinden açık olduğunu söylüyor. Buna ek olarak, bebeklerin doğumdan itibaren gelişimlerine dayanan çeşitli deneyler ve kukla deneyleri örnek olarak gösteriliyor. Delilin odak noktasını iki alt kategoriden oluşan, argümanın üçüncü önermesi oluşturuyor.

3-1 Önermesinde, insandaki ahlaki farkındalığın teizm tarafından daha iyi açıklandığı iddiasında bulunuluyor. Tektanrılı inançlarda insanların, hayvanların ve bitkilerin aksine ahlaki sorumluluğu vardır. Diğer hayvanların ve bitkilerin davranışları mekanikselken, insanın davranışları otonomiye dayanan bir biçimdedir. İnsan davranışları diğer canlılardan büyük bir farklılık gösterir ve bunlardan biri ahlaki farkındalıktır. Materyalist-ateizm gayesiz, bilinçsiz bir oluşumla varoluşun oluştuğunu

---

¹ Aynı kökenden miras almamalarına rağmen, farklı canlı türlerinin aynı özelliklere sahip olması biyolojide “yakınsak” olarak adlandırılır.

savunması itibariyle, ahlaki farkındalık gibi çok kompleks yapıları açıklamakta güçlük çeker. Teizm açısından, ahlaki farkındalık beklenen bir şeydir.

3-2 Önermesinde, doğuştan gelen ahlakın rasyonel açıklamasının sadece Allah inancıyla mümkün olduğu iddia ediliyor. Bu duruma ateist filozoflar Nietzsche ve Satre'den konuyla ilgili sözler örnek gösteriliyor. Ateist dünya görüşünde ahlaki özelliklerin bir illüzyon olarak görülmesi gerekir. İnsan, ateist-materyalist görüşe göre, doğal süreçlerin sonucunda tesadüfen oluşmuştur. Bu nedenle, diğer hayvanlardan farklı olarak, insanın ahlaki özellikler bulduran bir canlı olması için bir sebep gözükmez. "Neden iyi olmalıyım" sorusuna materyalist-ateizmin verebileceği mutlak bir cevap yoktur. Teizmde ise, Allah insanları bilinçli bir şekilde ahlaki özelliklerle yaratmıştır. Teizm; gayesiz, pasif bir evren anlayışına sahip materyalist-ateizme göre insanda doğuştan gelen ahlaki özelliklerin rasyonel temeli olmasını daha iyi açıklar.

2.6 10- Akıl Delili

Akıl her insanda bulunan, küçük sohbetlerden en zorlu bilimsel deneylere kadar kullandığı, fitratının en temel niteliklerinden biridir. Evren nasıl bir biçimde olursa olsun akıldaki bazı nitelikler olmasa onun anlaşılır olması mümkün olmazdı. Akıl delilinin diğer fitrat delilleriyle birlikte değerlendirilmesi gerektiği söyleniyor, çünkü aklın işlevsel olması diğer fitrat delillerindeki nitelikler olmadan mümkün değildir. Teizme göre, Allah kendisinde olan akıl, irade, bilinç, kudret niteliklerini akletme özelliğiyle, çok sınırlı da olsa yarattığı varlıklara bahşetmiştir. Materyalist-ateizmde, ezeli olarak var olan madde, potansiyelinin sınırları içerisinde tesadüf aracılığıyla akıllı mümkün kılmıştır. 3-1 ve 3-2 önermeleri onbirinci ve onikinci delillerde ayrı olarak incelendiği için bu delilde incelenmemişlerdir. Delilin odak noktasını dört alt kategoriden oluşan, argümanın üçüncü önermesi oluşturmaktadır.

3-3 Önermesinde, akıl yürütebilmek için zorunlu şartlardan biri olarak zihinde doğru ve yanlış kavramlarının olması gösteriliyor. Akletmek dilin kullanılmasıyla yapılır. Dilin kullanımı kelimelerin ve cümlelerin hangi koşullarda doğru veya yanlış olduğunun anlaşılmasına bağlıdır. Anlama olmadan akıl yürütme mümkün değildir. Doğa gözlemlendiğinde doğru ve yanlış kavramlarının karşılıklarını bulamayız. Ateist-materyalist görüşün maddi dünyasında doğruluk ve yanlışlık kavramlarının yeri yoktur.

Teizm; gayesiz, pasif bir evren anlayışına sahip materyalist-ateizme göre insanın zihninde bulunan doğru ve yanlış kavramlarının varlığını açıklayabilir.

3-4 Önermesinde, akıl yürütebilmek için zorunlu şartlardan biri olarak mantıksal çıkarımda bulunabilme yeteneği gösteriliyor. Mantıksal çıkarımda bulunulmaması bir sonuca varılamaz ve mantığın işlemesi mümkün olmazdı. Birbirinde çok farklı yerlerde yaşayan insanlara baktığımızda, her insanın çocukluktan beri onu kullanabildiği görüyoruz. Mantık yasaları zamanı ve mekanı aşan, formel bir yapıdadır. Materyalist-ateizm'e göre beyin fiziksel ve biyo-kimyasal süreçlerle çalışır. Bu görüş, madde ve akıl arasındaki bağlantının açıklamasını yapamaz. Materyalist-ateizm gayesiz, bilinçsiz bir oluşumla varoluşun oluştuğunu savunması itibarıyla, mantıksal çıkarımda bulunabilme yeteneğini açıklamakta güçlük çeker. Teizm açısından, mantıksal çıkarımda bulunabilme yeteneği beklenen bir şeydir.

KAYNAKLAR

Taslaman, C., (2015). Allah'ın Varlığının 12 Delili, İstanbul Yayınevi, İstanbul.